آستان قدس رضوی

معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی

اداره پاسخگویی به سوالات دینی

احکام اعتکاف

ویژه معتکفین حرم مطهر رضوی

طبق فتاوای مراجع عظام تقلید

گروه علمی احکام اداره پاسخگویی

بهمن ۱۳۹۶

فصل اول:

تعریف اعتکاف

اعتکاف شرعاً آن است که فرد در مسجد به قصد قربت، توقّف کند و احتیاط مستحب آن است که اقامت به قصد انجام اعمال عبادی مانند نماز یا دعا باشد. (حضرت امام، آیات عظام سیستانی، فاضل، خوئی، وحید، نوری).[۱]

اعتکاف، در لغت به معنای توقف در جایی است و در اصطلاح فقهی، عبارت است از ماندن در مسجد به قصد عبادت خداوند، با شرایطی که خواهد آمد البته عبادات مستحبی، فی نفسه بر معتکف واجب نیست. (امام خامنه ای)

اعتکاف عبارت است از: «توقّف و ماندن در مسجد به‌قصد عبادت»، بنابراین صِرف ماندن در مسجد بدون‌قصد عبادت درحالی‌که غرق در مسائل دنیوی است و اهمیتی به چیز دیگری نمی‌دهد، دیگر اعتکاف نامیده نمی‌شود؛ زیرا اطلاق ادلّهٔ اعتکاف، انصراف دارد به آنچه مسجد برای آن ساخته شده است که عبادت خداوند متعال و بندگی اوست، نه توقّف در مسجد بدون انجام‌دادن هیچ عبادت دیگر.(آیت‌اللّه مکارم)

اعتکاف توقف در مسجد به قصد قربت و قصد عبادت دیگر است.(آیت الله بهجت)

اعتکاف قصد عبادت به صِرف ماندن در مسجد است و بنابر احتیاط واجب نیّت عبادت دیگری غیر از اعتکاف را نیز به آن ضمیمه کند.(آیات عظام گلپایگانی و صافی)

وقت اعتکاف

در هر زمانی که روزه در آن صحیح است، اعتکاف نیز صحیح و مستحب است. بهترین وقت اعتکاف، ماه مبارک رمضان است و برترین و أفضل اوقات ماه رمضان، ده روز آخر ماه رمضان است. (مراجع عظام تقلید)[۲]

آیا اعتکاف در ماه رجب مستحب میباشد؟

مقام معظم رهبری : دلیل خاصی بر استحباب اعتکاف در خصوص ماه رجب نیافتیم.[۳]

---

۱. العروة الوثقی،ج۲،ص۷۵؛ وسیلة النجاة م۱۱۸۷؛ بهجت استفتائات، ج۲، س۳۱۲۲. آیت‌اللّه مکارم: اعتکاف عبادتی کامل، ص۶۹.م۱ ،هدایة العباد گلپایگانی، ج۱ ،ص۲۷۷، م۱۴۰۱، هدایة العباد، صافی، ج۱ ،م۱۴۰۰. مقام معظم رهبری،سایت، احکام اعتکاف، تعریف اعتکاف، http://www.leader.ir/fa/book/13؛ بهجت، وسیله النجاه، ج۱، احکام اعتکاف، م۱۱۸۷؛

۲. العروة الوثقی، ج۲، کتاب الاعتکاف، مقدمه. خوئی و وحید، منهاج الصالحین، ج۲، قبل از م۱۰۶۸؛ پاسخ به سیصد مسأله، ج۲ ، موجود در سایت آیت‌الله صافی، س۱۳۲. **آیت الله بهجت:** استفتائات، ج۲، س۳۱۲۱ ، ص۴۳۹؛ **امام خامنه ای، احکام اعتکاف،** وقت فضیلت اعتکاف، http://www.leader.ir/fa/book/13. هدایة العباد، صافی، ج۱، م۱۴۰۱.

۳ . **امام خامنه ای، احکام اعتکاف،** استحباب اعتکاف در ماه رجب،http://www.leader.ir/fa/book/13 .

فصل دوم:

شروط اعتکاف

۱.اسلام و ایمان (شیعۀ دوازده امامی بودن)
۲.عقل
۳.نیت و قصد قربت
۴.روزه گرفتن
۵.شرط زمانی اعتکاف (تعداد روزها و زمان انجام آن)
۶. شرط مکانی اعتکاف (مسجد جامع بودن)
۷.اجازه دادن کسی که اجازۀ او برای اعتکاف معتکف معتبر است (اذن شوهر، والدین، صاحب کار)
۸.استمرار ماندن در مسجد وخارج نشدن از آن

۱. اسلام، ایمان

شرط اول ایمان است، پس از غیرمؤمن (شیعه دوازده امامی) اعتکاف صحیح نمی‌باشد.(حضرت امام، آیات عظام خوئی، وحید، فاضل)[۴]

از غیر مؤمن اعتکاف صحیح است هر چند قبول نمی شود و استحقاق ثواب اخروی ندارد. (آیات عظام سیستانی، گلپایگانی)

احتیاط واجب آن است که ایمان و اسلام هر دو در معتکف باشد. (آیت‌الله مکارم)

اسلام شرط صحت است ولی شرط صحّت بودن ایمان برای اعتکاف واضح نیست اما قبولی اعتکاف و استحقاق ثواب متوقّف بر ایمان است. (آیت الله نوری همدانی)[۵]

۲. عقل

شرط دوم عقل است، بنابراین اعتکاف از دیوانه[۶] مست و غیر اینها از کسانی که فاقد عقل هستند، صحیح نمی‌باشد.[۷]

(حضرت امام، آیات عظام سیستانی، وحید، فاضل، نوری، گلپایگانی، صافی، مکارم، بهجت، خوئی)

---

٤. العروة الوثقی، احکام اعتکاف، مقدمه، الاول؛. سیستانی، منهاج الصالحین، ج۱ ص۳۴۱، م۱۰۶۸؛ سیستانی العروة الوثقی، ج۲، ص۴۷۹ ، فی شرائط صحة الاعتکاف و ص۴۴۹ ، فی شرایط صحة الصوم، آیت‌الله مکارم: اعتکاف عبادتی کامل، مکارم، ص۱۰۶، م۵، البته در حاشیه عروه میگویند شرط قبول است نه صحت، خوئی و وحید، منهاج الصالحین، ج۲، م۱۰۶۸؛

۵ . التعلیقات علی کتاب العروة الوثقی، نوری همدانی، فی الاعتکاف، الشّرط الاوّل، ص۱۹۲ و فصل فی شرائط صحّة الصّوم، الشّرط الاوّل، ص۱۸۳

۶ . و در مجنون فرقی بین جنون دائمی و ادواری نمی‌باشد در صورتی که اعتکاف در دوره جنونش واقع گردد.

۷. العروة الوثقی، ج۲، شرائط صحة الصوم، شرط الثانی، تحریر الوسیله، ج۱، ص۲۸۷؛ گلپایگانی، هدایة العباد، ج۱، م۱۴۰۳؛ صافی، هدایة العباد، ج۱، م۱۴۰۲. البته در هدایه مطلق ذکر کرده اند. بهجت، وسیلة النجاة، ص۳۳۱. فاضل، سیستانی، خوئی، نوری همدانی، مانند حضرت امام هستند که بر عروه حاشیه ندارند.

بلوغ در اعتکاف

آیا اعتکاف ممیز صحیح است؟[۸]

بلوغ شرط نیست و اعتکاف ممیز صحیح است.(حضرت امام، امام خامنه ای، آیات عظام، خوئی، نوری، مکارم، فاضل، سیستانی، گلپایگانی)

اعتکاف صبیّ ممیّز مطلقاً در حکم اعتکاف مردان است، درزمانی‌که استحباب در حقّشان دارد؛ هم از حیث حکم وضعی و هم از حیث حکم تکلیفی، بنابر اقوی(آیت‌الله بهجت).

۳. نیت

قصد قربت، یعنی انجام اعتکاف صرفاً برای رضایت پروردگار عالم، در همهٔ عبادات ازجمله اعتکاف شرط است. (حضرت امام، آیات عظام، خوئی، نوری، مکارم، فاضل، سیستانی) [۹]

وقت نیت[۱۰]

به چند شکل ممکن است نیت اعتکاف انجام شود که در ذیل به آن پرداخته می شود:

۱- فرد قبل از فجر در مسجد حاضر شود و همان زمان نیت اعتکاف کند: صحیح است.(مراجع عظام تقلید)

۲- فرد شب یا نیمه شب در مسجد حاضر شود و از همان زمان حاضر شدن در مسجد نیت اعتکاف کرده و اعتکافش را شروع کند: صحیح است.(مراجع عظام تقلید)

۳- اینکه شب نیت کند که اعتکافش از اذان صبح شروع شود، در این مورد اختلاف است:

الف: اگر شب نیت کند که از اذان صبح معتکف باشد، در صورتی که این عزم و اراده باقی باشد، اشکالی ندارد. (حضرت امام، آیات عظام مکارم، نوری)

ب: شب نیت کردن، اشکالی ندارد و اعتکاف صحیح است.(آیات عظام وحید، سیستانی، فاضل)

ج: در کفایت شب نیت کردن، محل اشکال است.(آیت الله خوئی)

قطع اعتکاف

قطع‌کردن اعتکاف مستحبی در دو روز اول جایز است؛ ولی با تمام شدن دو روز اول، روز سوم واجب می‌شود[۱۱] و اعتکاف نذری اگر نذر معیّن باشد، قطع آن جایز نیست؛ و گرنه جایز می‌باشد (مراجع عظام تقلید).[۱۲]

---

۸. العروهٔ الوثقی، ج۲، ص۸۳ ، م۲۷؛ امام خامنه ای، سایت، احکام اعتکاف، اعتکاف ممیز؛ بهجت، وسیلهٔ النجاهٔ، ص۳۳۳؛

۹. العروهٔ الوثقی، ج۲، ص۷۶. شرائط صحهٔ الاعتکاف، شرط الثالث.

۱۰. العروهٔ الوثقی، ج۲ ،ص۷۶؛مکارم، اعتکاف عبادتی کامل، ص۷۲، م۱۳؛ امام خامنه ای، سایت، احکام اعتکاف، زمان نیت اعتکاف؛ تحریر الوسیله، ج۱، ص۲۸۷؛ گلپایگانی، هدایهٔ العباد، ج۱، م۱۴۰۳؛ صافی، هدایهٔ العباد، ج۱، م۱۴۰۲؛ بهجت، وسیلهٔ النجاهٔ، م۱۱۸۹؛ بهجت، استفتائات، ج۲، ص۴۳۹، س۳۱۲۷؛ خوئی،وحید، منهاج الصالحین، ج۲، م۱۰۶۸؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج۱، ص۳۴۱ ، م۱۰۶۸؛ تبریزی، منهاج الصالحین، ج۲ ، ص۲۹۳، م۱۰۶۸؛

۱۱ . تذکّر: حکم کسی که در ضمن نیّت اعتکاف شرط نموده که بتواند اعتکاف را حتّی در روز سوم رها نماید بعداً خواهد آمد.

۱۲. العروهٔ الوثقی، ج۲، ص۷۹، م۵، مقام معظم رهبری سوال ۲۰،در خصوص قطع اعتکاف در دو روز اول؛ صافی، هدایه العباد، ج۱، م۱۴۰۶؛ خوئی و وحید وتبریزی، منهاج الصالحین، احکام اعتکاف، بعد از م۱۰۷۳؛ بهجت، وسیله النجاه، ج۱، م۱۱۹۷؛

نیابت در اعتکاف

نیابت از میت در اعتکاف

اعتکاف را می‌شود ازطرف خود یا شخص دیگری به جا آورد که از دنیا رفته است(حضرت امام، آیات عظام سیستانی، خوئی، نوری، فاضل، صافی، وحید، شبیری زنجانی)

نیابت در صورتی که تبرعی باشد، جایز است و چنانچه استیجاری باشد دارای تفصیلاتی است که به بحث نماز استیجاری مراجعه شود.(آیت الله مکارم)[۱۳]

نیابت از زنده در اعتکاف

اما حکم اعتکاف به نیابت از شخص زنده از قرار ذیل است: [۱۴]

احتیاط آن است که رجاءً انجام شود. (حضرت امام، آیت‌الله فاضل)

جواز آن مورد اشکال است بلی انجام آن رجاءً اشکال ندارد. (آیات عظام سیستانی، نوری همدانی)

می‌توان انجام داد؛ ولی احتیاط این است که قصد اهدای ثواب کند. (آیت‌الله مکارم)

صحّت آن مورد اشکال است. (آیات عظام تبریزی، بهجت، گلپایگانی، اراکی)

جایز نیست. (آیت‌الله خویی)

مشروعیت نیابت از زنده ثابت نیست.(آیت الله شبیری زنجانی) [۱۵]

۴. روزه

شرط چهارم روزه است. اعتکاف بدون روزه صحیح نیست؛[۱۶] بنابراین اعتکاف مسافر در غیر مواضعی که روزه برای او جایز است، صحیح نیست. و همچنین است اعتکاف زن حائض و نفساء، و اعتکاف در دو عید فطر و قربان. بلکه اگر فرد وارد اعتکاف شود، به‌گونه‌ای‌که روز سوم آن، عید (فطر و قربان) باشد، باطل است حتی اگر درهنگام شروع اعتکاف، غافل باشد (حضرت امام، آیات عظام مکارم، سیستانی، خوئی، وحید، نوری، بهجت، صافی، فاضل).

سوال: آیا بیمار و کسی که روزه برایش ضرر دارد می‌تواند معتکف شود؟و اگر در حال اعتکاف باشد و روزه نگیرد ثوابی می برد؟

اعتکاف بدون روزه صحیح نیست ولی ماندن در مسجد ثواب دارد، خصوصاً اگر مشغول عبادت و دعاء باشد (امام خامنه ای، آیت الله فاضل لنکرانی).[۱۷]

---

۱۳. العروۀ الوثقی، احکام اعتکاف، مقدمه، نیت، شبیری زنجانی، سایت، کتابخانه، استفتائات، اعتکاف، نیابت اعتکاف؛ خوئی ووحید، منهاج الصالحین،ج۲، م۷۵۲، صافی، هدایه العباد، ج۱، م۹۹۸؛ مکارم، توضیح المسائل، م۱۲۱۳و۱۲۱۴؛

۱٤. العروۀ الوثقی، احکام اعتکاف، مقدمه.

۱۵. بهجت، استفتائات، ج۲ ص، ۴۴۰، س۳۱۲۵، تبریزی، استفتائات جدید، ج۱ ، ص۱۵۲، س۷۳۲؛ مکارم، استفتائات جدید، ج۲ ، ص۱۶۰، سؤال ۴۷۰؛ شبیری زنجانی، سایت، کتابخانه، استفتائات، اعتکاف، نیابت اعتکاف؛

۱۶. العروۀ الوثقی، کتاب اعتکاف، شرائط صحۀ الاعتکاف، الرابع؛ صافی، هدایه العباد، م۱۴۰۲؛ خوئی و وحید، منهاج الصالحین، ج۲، م۱۰۶۹، بهجت، وسیله النجاه، ج۱، م۱۱۹۰؛

۱۷ . جامع المسائل، ج۲، روزه، اعتکاف س۲۱؛ امام خامنه ای، سایت، احکام اعتکاف، اعتکاف بیمار و معذور از روزه.

نوع روزه اعتکاف

لازم نیست که روزه مخصوص به اعتکاف باشد بلکه هر روزه‌ای باشد صحیح است حتی روزه استیجاری، مستحبی و قضاء. (حضرت امام، امام خامنه ای، آیات عظام اراکی،گلپایگانی، صافی، بهجـت، فاضل، خوئی، تبریزی سیستانی، نوری همدانی)

هر نوع روزه‌ای کفایت می‌کند ولی روزه استیجاری بنابر احتیاط واجب کافی نیست. (آیت الله مکارم شیرازی)

بنابر احتیاط واجب روزه برای دیگری خواه استیجاری باشد یا غیر آن، اگر اعتکاف برای همان کسی که برایش روزه می‌گیرد نیست، کفایت نمی‌کند. امّا اگر روزه نیز به نیابت کسی باشد که اعتکاف به نیابت او است اشکال ندارد. (آیات عظام بهجت، فاضل لنکرانی)[18]

نکته۱: اگر در روزه استیجاری شرط یا انصراف خاصی باشد، مثلا شرط شود که در ضمن اعتکاف نباشد، باید طبق شرط عمل شود.

نکته۲: شایان ذکر است اگر فردی روزه قضا داشته باشد نمی تواند روزه مستحبی در اعتکاف نیت کند البته اگر فرد روزه واجب دیگری به عهده دارد، به احکام نیت روزه مراجعه شود.

حکم خانم حائض ونفساء

حائض و نفساء نمی‌تواند معتکف شود یا به اعتکافش ادامه دهد؛ چون علاوه بر اینکه توقّف او در مسجد حرام است، روزه هم نمی‌تواند بگیرد.[19]

۵. شرط زمانی اعتکاف

از شرایط، اعتکاف این است که نباید کمتر از سه روز باشد. پس اگر کمتر از سه روز را نیت کند، اعتکاف باطل است.

تذکر: اگر اعتکاف روز اول به هر علتی باطل شد یا معتکف روز اول بعد از اذان صبح وارد مسجد شده و نیت اعتکاف کرد و روز دوم و روز سوم را در مسجد ماند، ماندن روز چهارم هم واجب می‌شود. ولذا چنین شخصی اگر نمی‌خواهد روز چهارم بماند، نباید از روز اول نیت اعتکاف کند؛ بلکه فقط به نیت عبادت در مسجد بماند.

۶. شرط مکانی اعتکاف **(مسجد جامع بودن)**

اعتکاف باید در مسجد باشد و اعتکاف در مسجد الحرام، مسجد النّبیّ، مسجدکوفه و مسجد بصره صحیح است.(مراجع عظام تقلید)

---

۱۸ .تحریر الوسیلة، ج۱، فی شروط الاعتکاف، الشرط الثالث .هدایة العباد، صافی، ج۱، شروط الاعتکاف، م ۱۴۰۲، الشرط الثالث. هدایة العباد، گلپایگانی،ج۱، شروط الاعتکاف، م ۱۴۰۳، الشرط الثالث. تعلیقه العروة الوثقی خوئی، سیستانی، فاضل، مکارم، نوری همدانی، ج۲، کتاب الاعتکاف، شرائط الصحة، م ۴، استفتائات جدید، مکارم، ج۲، س۴۸۱ ،زبدة الاحکام اراکی الاعتکاف، شروطه، الشرط الثالث و العروة الوثقی، تعلیقه اراکی، ج۲، فی شرائط الاعتکاف، م ۴، وسیلة النجاة، بهجت، شرائط صحة الاعتکاف، الشرط الثالث، م ۱۱۹۰، موسوعه فقهی تحقیقات و استفتائات جامعة الزهرا، مجموع احکام ۷ ، امام خامنه ای، ص۱۶، تنقیح مبانی العروة، تبریزی، شروط الاعتکاف، م۴، پاورقی۲، ص۲۳۹و ۲۴۰، استفتائات جدید، تبریزی، ج۱، س۷۵۰؛ امام خامنه ای، سایت، احکام اعتکاف، نوع روزه اعتکاف؛

۱۹. العروة الوثقی، شرائط صحة العتکاف، الرابع: الصوم؛ بهجت، وسیله النجاه، م۱۱۹۰؛ صافی، هدایه العباد، ج۱، م۱۴۰۲؛ وحید، منهاج الصالحین، ج۲، م۱۰۶۹؛ العروة الوثقی، ج۱، احکام حائض؛ امام خامنه ای، سایت، احکام اعتکاف، حکام مخصوص بانوان در اعتکاف، عارض‌شدن حیض یا استحاضه در زمان اعتکاف: www.leader.ir؛

اعتکاف در سایر مساجد مانند مسجد ***جامع***[۲۰]

اعتکاف در مسجدجامع به احتیاط واجب به قصد رجاء و مطلوبیت انجام شود؛ و در مساجد دیگر صحیح نمی‌باشد. (حضرت امام).

اعتکاف در غیر مساجد اربعه (هر مسجدی) به قصد رجاء و مطلوبیت مانعی ندارد و عدالت امام جماعت مسجد در صحت اعتکاف شرط نیست(امام خامنه ای).

اعتکاف در مسجد جامع هر شهر صحیح می‌باشد؛ و مشروع بودن اعتکاف در سایر مساجد - غیر از مساجدی که ذکر شد – ثابت نیست؛ امّا انجام آن رجاءً و به امید مطلوب بودن، اشکال ندارد و امّا در جایی که مسجد نیست و مثلاً حسینیّه است، اعتکاف عمل مشروع نمی‌باشد؛ بنابر این به قصد رجاء هم انجام نشود. (آیت الله سیستانی)

اعتکاف در مسجد جامع هر شهر صحیح است. و در غیر مسجد جامع مانند مسجد قبیله یا بازار جائز نیست. (آیات عظام مکارم، خوئی، گلپایگانی، اراکی، بهجت، صافی گلپایگانی، تبریزی، وحید خراسانی، نوری همدانی، فاضل لنکرانی)

خروج از محل اعتکاف :

خارج شدن عمدی و سهوی و جاهل به حکم

مراجع عظام تقلید اگر معتکف از محل اعتکاف عمداً و اختیاراً در غیر موارد مجاز، خارج شود، اعتکافش باطل می‌شود، هر چند از روی ندانستن مسأله و جهل به حکم باشد (مراجع عظام تقلید)[۲۱]

خارج شدن به خاطر جهل به موضوع:

اگر کسی موضوعا صحن قدس را جزو مسجد می دانسته و به خاطر همین دلیل در حین اعتکاف در آنجا مدت کوتاهی توقف داشته است آیا در این فرض هم اعتکاف باطل است؟

در فرض سوال باطل است.(امام خامنه ای)[۲۲]

خارج شدن به سبب فراموشی

اگر معتکف از روی فراموشی از مسجد خارج شود و زمان خروج به مقداری که صورت اعتکاف به هم بخورد، طولانی نشود:

---

۲۰. امام خامنه ای، سایت، احکام اعتکاف،مکان های جایز برای اعتکاف و عدالت امام جماعت مسجد؛ امام خمینی، تحریر الوسیلة، ، ج۱، فی شروط الاعتکاف، الشرط الخامس؛ صافی، هدایة العباد، ج۱، الاعتکاف، شروط الاعتکاف، م ۱۴۰۲ الشرط الخامس و استفتائات پیرامون اعتکاف، س۳۴ ، ص۲۸؛ گلپایگانی، هدایة العباد، ج۱شروط الاعتکاف، م ۱۴۰۳ ، الشرط السابع؛ بهجت، وسیلة النجاة، شرائط صحة الاعتکاف، الشرط الخامس، م ۱۱۹۲، ص۳۳۱، استفتائات، بهجت، ج۲، ص۴۴۳؛ فاضل لنکرانی، الاحکام الواضحة، الاعتکاف، الشرط الرابع، ص۲۶۸؛ اراکی، زبدة الاحکام، الاعتکاف، شروطه، الشرط الخامس، ص۱۵۱؛عروة الوثقی، کتاب الاعتکاف، الشرط السادس؛ سیستانی، تبریزی، وحید خراسانی، منهاج الصالحین، الخاتمة فی الاعتکاف، الشرط الرابع؛ توضیح المسائل جامع، سیستانی، ج۱، م۲۱۴۳؛ مکارم، اعتکاف عبادتی کامل، م۴۴؛ امام خمینی، تحریر الوسیله، کتاب الاعتکاف، الخامس.

۲۱. العروة الوثقی، ج۲، ص۷۸. منهاج الصالحین خوئی، تبریزی، وحید، سیستانی، الخاتمة فی الاعتکاف، الشرط السادس. هدایة العباد، گلپایگانی، ج۱، الاعتکاف، م۱۴۰۳ ، الشرط السابع. هدایة العباد، صافی گلپایگانی، ج۱، الاعتکاف، م۱۴۰۲، الشرط السابع، وسیلة النجاة، بهجت، خاتمة فی الاعتکاف، شرائط صحة الاعتکاف، م۱۱۹۴، الشرط السابع ص۳۳۲ .تحریر الوسیلة، مرحوم امام، ج۱، خاتمة فی الاعتکاف، القول فی شروطه، الشرط السابع، ص۲۷۹. الاحکام الواضحة، فاضل لنکرانی، الاعتکاف، الشرط السادس، ص۲۶۹ ؛ امام خامنه ای، سایت، احکام اعتکاف، مبطلات و محرّمات اعتکاف، رفتن به مکانی به گمان تابع مسجد بودن؛

العروة الوثقی، تعلیقه اراکی، مکارم، نوری همدانی، ج۲، کتاب الاعتکاف، شروط الاعتکاف، الشرط الثامن.

۲۲. امام خامنه ای، استفتاء خصوصی(ادمین)، شماره استفتاء: ۵۹۱، کد پیگیری: ۷۰۰۵۹۱۳۰۸

اعتکاف باطل نمی‌شود. (حضرت امام، امام خامنه ای، آیات عظام بهجت، اراکی، فاضل لنکرانی، نوری همدانی)

اعتکاف باطل می‌شود. (آیات عظام خویی، تبریزی، سیستانی)

عدم بطلان محل اشکال است. پس اگر اعتکاف واجب شده باشد، احتیاط به اتمام و اعادهٔ اعتکاف ترک نشود. (آیات عظام مکارم، وحید، گلپایگانی و صافی) [۲۳]

خارج شدن از روی اکراه

اگر معتکف از روی اکراه از مسجد خارج شود و زمان خروج به مقداری که صورت اعتکاف به هم بخورد، طولانی نشود:

اعتکاف باطل نمی‌شود. (حضرت امام، آیات عظام، تبریزی، صافی گلپایگانی، خوئی، وحید خراسانی، سیستانی، بهجت، اراکی، فاضل لنکرانی، مکارم شیرازی، نوری همدانی)

عدم بطلان محل اشکال است. پس اگر اعتکاف واجب شده باشد، احتیاط به اتمام و اعادهٔ اعتکاف ترک نشود.[۲۴] (آیت الله گلپایگانی)

مسأله: اگر معتکف به خاطر کار ضروری از مسجد خارج شود ولی مدّت خروجش طولانی گردد، به گونه‌ای که صورت اعتکاف از بین برود، اعتکافش باطل است، هرچند خروجش از روی اکراه یا اجبار یا اضطرار و یا فراموشی باشد (مراجع عظام تقلید)[۲۵]

---

۲۳. وحید خراسانی، الحاشیهٔ من منهاج الصالحین ، ج۲، ص۳۰۹.تحریر الوسیلهٔ مرحوم امام، ج ۱، فی شروط الاعتکاف، الشرط السابع، ص۲۷۹، منهاج الصالحین خوئی، تبریزی، وحید، سیستانی، ج۱، الخاتمهٔ فی الاعتکاف، الشرط السادس؛ امام خامنه ای، سایت، احکام اعتکاف، خروج معتکف از مسجد، خروج در غیر از موارد مجاز؛ http://www.leader.ir/fa/book/13؛

هدایهٔ العباد صافی، ج۱، الاعتکاف، شروط الاعتکاف، م ۱۴۰۲، الشرط السابع، استفتائات پیرامون اعتکاف، صافی س۶۵ ، ص۴۹ .

هدایهٔ العباد گلپایگانی، ج۱ ، شروط الاعتکاف، م ۱۴۰۳، الشرط السابع

وسیلهٔ النجاهٔ بهجت، شرائط صحهٔ الاعتکاف، م ۱۱۹۴ ص۳۳۲ و استفتائات، ج۲، س۳۱۴۹ ، ص۴۴۵

الاحکام الواضحهٔ ، فاضل لنکرانی، الاعتکاف، الشرط السادس، ص۲۶۹

زبدهٔ الاحکام اراکی، الاعتکاف، شروطه، الشرط السابع، ص۱۵۲

العروهٔ الوثقی، تعلیقه مکارم، نوری همدانی، ج۲ ، کتاب الاعتکاف، الشرط الثامن

۲۴ . همان

۲۵. منهاج الصالحین، خویی، تبریزی، وحید، سیستانی، ج۱، الخاتمهٔ فی الاعتکاف، الشرط السادس

هدایهٔ العباد، گلپایگانی، ج۱ الاعتکاف، م ۱۴۱۶

هدایهٔ العباد، صافی گلپایگانی، ج۱، الاعتکاف، م۱۴۱۵، ص۲۴۰

وسیلهٔ النجاهٔ، بهجت، شرائط صحهٔ الاعتکاف، م۱۲۰۶ ، ص۳۳۵

تحریر الوسیله، مرحوم امام، ج۱، خاتمهٔ فی الاعتکاف، القول فی شروطه، م۱۲

الاحکام الواضحهٔ، فاضل لنکرانی، الاعتکاف، الشرط السادس، ص۲۶۹

زبدهٔ الاحکام، اراکی، الاعتکاف، شروطه، م۳ ، ص۱۵۳

العروهٔ الوثقی، تعلیقه مکارم، نوری همدانی، ج۲، کتاب الاعتکاف، فی شرائط الاعتکاف، م۳۶

استفتائات جدید، مکارم ج۲، س۴۹۰ ، صص۱۶۳ و۱۶۴.

خروج از مسجد برای ضرورت و توقف بین راه

اگر شخص معتکف مثلا در حین رفتن به سرویس بهداشتی که از مسجد خارج شده است یکی از دوستانش را ببیند و مثلا در حد چند ثانیه با او احوال پرسی کند برای اعتکافش اشکال دارد؟

اگر توقف مذکور ضرورت عرفی محسوب می شده است اشکالی ندارد و الا موجب ابطال اعتکاف است.(امام خامنه ای)[۲۶]

صورت‌های جواز خروج از مسجد

قبل از شروع در صورت های جواز توجه به چند نکته لازم است:

۱. در هر یک از موارد ذیل چنانچه خروج ضرورت عرفی محسوب شودخروج جایز است؛
۲. در فرض جواز خروج سایر شرایط مانند عدم توقف غیر ضروری، انتخاب نزدیکترین راه، سایه و... باید طبق اختلاف اقوال فقهاء رعایت شود.
۳. در هریک از موارد چنانچه خروج طولانی شود به مقداری که صورت اعتکاف از بین برود، اعتکاف باطل است.

۱. ادای شهادت

خارج شدن، جایز است. (آیات عظام حضرت امام، اراکی، گلپایگانی، فاضل لنکرانی، مکارم شیرازی، صافی گلپایگانی، بهجت، نوری همدانی)

بنابر احتیاط واجب خارج شدن، جایز نیست، مگر آنکه از ضرورات عرفیه بشمار آید. (آیات عظام تبریزی، خوئی، وحید خراسانی، سیستانی)[۲۷]

۲.اداء دین

س: آیا معتکف برای اداء دین می‌تواند از مسجد خارج گردد؟

اگر اداء دین واجب باشد و اداء دین متوقف بر خروج از مسجد باشد، خروج واجب است البته بشرط اینکه خروجش طولانی نشود.[۲۸](حضرت امام، آیات عظام سیستانی، مکارم، خوئی، گلپایگانی، فاضل، نوری، بهجت)

---

۲۶. امام خامنه ای، استفتاء خصوصی(ادمین)، شماره استفتاء: ۵۹۰، کد پیگیری: ۱۰۹۸۹۲۵۹۰؛

۲۷. تحریر الوسیلة، ج۱، خاتمة فی الاعتکاف، القول فی شروطه، م ۹ ، ص۲۸۱
وسیلة النجاة، بهجت، شرائط صحة الاعتکاف، م ۱۲۰۳ ، ص۳۳۴
هدایة العباد، گلپایگانی، ج۱ ، شروط الاعتکاف، م ۱۴۱۳ ، ص۲۸۰
هدایة العباد، صافی گلپایگانی، ج۱، شروط الاعتکاف، م ۱۴۱۲، ص۲۳۹
الاحکام الواضحة، فاضل، الاعتکاف، الشرط السادس، ص۲۶۹
زبدة الاحکام، اراکی، الاعتکاف، شروطه، م ۲ ، ص۱۵۲
العروة الوثقی، تعلیقه امام، مکارم، نوری همدانی، ج۲، شروط الاعتکاف، م ۳۰
هزار و یک مسأله فقهی، ج۲ ، س ۲۸۳ ، ص۸۳
منهاج الصالحین، خوئی، تبریزی، سیستانی، وحید، ج۱ الخاتمة فی الاعتکاف، الشرط السادس. آیت الله تبریزی، استفتائات جدید، ج۲ ، س۶۳۷ ، ص۱۳۷

۲۸. العروة الوثقی، تعلیقه آیات عظام مرحوم امام، اراکی، گلپایگانی، مکارم، خویی، سیستانی، فاضل، نوری همدانی ، ج۲ کتاب الاعتکاف، فی شرائط الاعتکاف، م۳۴
هزار یک مسأله فقهی، ج۲ ، س ۲۸۳ ، ص۸۳
تنقیح مبانی العروة تبریزی، کتاب الصوم، شروط الاعتکاف، م۳۴ ص۲۵۸
استفتائات بهجت، ج۲ س۳۱۵۰ ص ۴۴۵ و ۴۴۶

وکیل گرفتن در ادای دین[۲۹]

اگر معتکف بتواند برای ادای دین وکیل بگیرد، آیا وکیل گرفتن لازم است؟

اگر محذوری ندارد وکیل بگیرد. (امام خامنه‌ای، آیات عظام شبیری زنجانی، وحید، سیستانی، بهجت)

در صورتی که بتواند شخص دیگری را مأمور این کار کند اولویّت دارد. (آیت الله مکارم شیرازی)

بلی می‌تواند و در بعض موارد واجب است. (آیت الله صافی گلپایگانی)

می‌تواند خارج شود و واجب نیست حتماً وکیل بگیرد. (آیت الله فاضل لنکرانی)

چنانچه ضرورت داشته باشد، اشکال ندارد. (آیت الله نوری همدانی)

۳. تشییع جنازه[۳۰]

اگر به صورتی با میت ارتباط داشته باشد که تشییع او از ضروریات عرفیه به حساب آید شرکت در تشییع جنازه، جایز است. (آیات عظام حضرت امام، نوری همدانی)

رفتن به تشییع جنازه در صورتی که ضرورت عرفی به‌حساب آید و آن‌قدر طولانی نشود که باعث محو صورت اعتکاف شود، اشکال ندارد. (امام خامنه ای)

خروج معتکف برای تشییع جنازه جائز است. (آیات عظام اراکی، گلپایگانی، خوئی، تبریزی، وحید خراسانی، سیستانی، فاضل لنکرانی، مکارم شیرازی، صافی گلپایگانی، بهجت)

۴. عیادت مریض:

خروج معتکف برای عیادت مریض جائز است. (آیات عظام گلپایگانی، خوئی، تبریزی، وحید خراسانی، سیستانی، مکارم شیرازی، صافی گلپایگانی، بهجت) [۳۱]

---

۲۹. استفتائات خصوصی کتبی توسط اداره پاسخ‌گویی به مسائل دینی آستان قدس رضوی، س ۱۱

۳۰. هدایة العباد، گلپایگانی، ج۱شروط الاعتکاف، م ۱۴۱۳ .

هدایة العباد، صافی، ج۱، شروط الاعتکاف، م ۱۴۱۲ .

منهاج الصالحین، خوئی، سیستانی،تبریزی، وحید، ج۱، الخاتمة فی الاعتکاف، الشرط السادس.

تعلیقه العروة الوثقی مکارم، نوری همدانی، ج۲، شروط الاعتکاف، م ۳۰ ، استفتائات جدید، مکارم، ج۲، ص۱۶۴.

هزار و یک مسئله فقهی، ج۲، س۲۷۸، ص۸۲.

وسیلة النجاة، بهجت، شرائط صحة الاعتکاف، م ۱۲۰۳، ص۳۳۴

الاحکام الواضحة، فاضل ، الاعتکاف، الشرط السادس، ص۲۶۹

زبدة الاحکام اراکی، الاعتکاف، شروطه، م ۲، ص۱۵۲

تحریر الوسیلة، مرحوم امام، ج۱، خاتمة فی الاعتکاف، القول فی شروطه، م ۹

امام خامنه ای، سایت، احکام اعتکاف، خروج معتکف از مسجد، خارج شدن برای تشییع جنازه؛

۳۱. هدایة العباد، گلپایگانی، ج۱شروط الاعتکاف، م ۱۴۱۳ .

هدایة العباد، صافی، ج۱، شروط الاعتکاف، م ۱۴۱۲ .

۵. نماز جمعه

چنانچه نماز جمعه در بیرون از محل اعتکاف برگزار شود:

با انتخاب نزدیکترین راه و معطّل نشدن در بین راه اشکال ندارد؛ ولی نباید خروج او به مقداری باشد که صورت اعتکاف به‌هم بخورد. (امام خامنه ای)

معتکف می‌تواند برای شرکت در نماز جمعه از محل اعتکاف خارج گردد ولی خروج او باید به مقدار لازم باشد. (آیات عظام گلپایگانی، صافی گلپایگانی، بهجت، فاضل لنکرانی، مکارم شیرازی، سیستانی)[۳۲]

اگر عرفاً و یا شرعاً ضرورتی نباشد، به احتیاط واجب نمی‌تواند خارج شود. (آیت الله شبیری زنجانی)[۳۳]

معتکف نمی‌تواند برای شرکت در نماز جمعه از محل اعتکاف خارج گردد. (آیت الله تبریزی)[۳۴]

نمی‌تواند مگر اینکه حضورش ضرورت داشته باشد. (آیت الله نوری همدانی)[۳۵]

نماز جماعت:

خروج برای نماز جماعت مشکل است مگر در مکّه مکرّمه. (آیات عظام مرحوم امام، سیستانی، نوری همدانی، گلپایگانی، صافی)

خروج محلّ اشکال است حتّی در مکّه. (آیت الله فاضل لنکرانی)

جائز نیست. (آیت الله مکارم شیرازی)

می‌تواند. (آیات عظام اراکی، خوئی)

منهاج الصالحین، خوئی، سیستانی،تبریزی، وحید، ج۱، الخاتمۀ فی الاعتکاف، الشرط السادس.

مکارم، استفتائات جدید، ج۲، ص۱۶۴، س۴۹۴.

وسیلۀ النجاۀ، بهجت، شرائط صحۀ الاعتکاف، م ۱۲۰۳، ص۳۳۴

زبدۀ الاحکام اراکی، الاعتکاف، شروطه، م ۲، ص۱۵۲

۳۲. هدایۀ العباد گلپایگانی ج۱، الاعتکاف، م۱۴۱۳

هدایۀ العباد، صافی، ج۱، الاعتکاف، م۱۴۱۲

وسیلۀ النجاۀ، بهجت، شرائط صحۀ الاعتکاف، م۱۲۰۳، ص۳۳۴

استفتائات، بهجت، ج۲، ص۴۴۵.

الاحکام الواضحۀ، فاضل، الاعتکاف، الشرط السادس، ص۲۶۹

جامع المسائل، ج۱، ص۱۶۰

تعلیقه العروۀ، الوثقی سیستانی، مکارم ، ج۲ ، کتاب الاعتکاف، شرائط الصحۀ، م۳۰

مکارم، اعتکاف عبادتی کامل، ص۸۴.

امام خامنه ای، سایت، احکام اعتکاف، خروج معتکف از مسجد، شرکت معتکف در نماز جمعه؛

۳۳. استفتائات خصوصی کتبی توسط اداره پاسخ‌گویی به مسائل دینی آستان قدس رضوی، س ۳

۳۴. استفتائات جدید، ج۲ ، س۶۳۶، ص۱۳۷ و تنقیح مبانی العروۀ تبریزی، کتاب الصوم، شروط الاعتکاف، م۳۰ ، پاورقی۱، صص۲۵۳و۲۵۴

۳۵. هزار یک مسأله فقهی، ج۲ ، س۲۸۶، صص ۸۳ و ۸۴

معتکف نمی‌تواند برای نماز جماعت از محلّ اعتکاف خارج شود، مگر در مکّه مکرّمه. (آیات عظام بهجت، تبریزی) [۳۶]

۶. استقبال و تودیع مؤمن

اشکال دارد. (آیات عظام خویی، وحید، سیستانی)[۳۷]

جایز نیست. (آیت‌الله تبریزی)[۳۸]

جایز است. (آیات عظام گلپایگانی، بهجت)[۳۹]

۷. خروج برای وضو و غسل مستحبّی

س: آیا در هنگام اعتکاف برای غسل‌های مستحبّی مثل غسل جمعه می‌تواند از مسجد خارج بشود(البته درصورتی که در مسجد نتواند غسل یا وضو را انجام دهد)؟

مانعی ندارد. (امام خامنه ای، آیات عظام مکارم، فاضل لنکرانی)

بنابر احتیاط واجب جایز نیست. (آیت الله سیستانی)

اگر ضرورت دارد، می‌تواند. (آیت الله صافی گلپایگانی)

اگر ضرورت عرفی محسوب شود جایز است والا بنابراحتیاط واجب جایز نیست. (آیات عظام سیستانی، خوئی، وحید خراسانی)

در فرض ضرورت شرعی و یا عرفی می‌تواند از مسجد خارج شود. (آیت الله شبیری زنجانی)

خارج شدن برای غسل مستحبی و ام داوود جایز نیست. (آیات عظام نوری، تبریزی)[۴۰]

---

۳۶. تحریر الوسیلهٔ ج۱، خاتمهٔ فی الاعتکاف، القول فی شروطه، م ۹ ص۲۸۱

زبدهٔ الاحکام اراکی، الاعتکاف، شروطه، م ۲ ص۱۵۲

هدایهٔ العباد گلپایگانی، ج۱شروط الاعتکاف، م ۱۴۱۳ ص۲۸۰

هدایهٔ العباد صافی ج۱شروط الاعتکاف، م ۱۴۱۲ ص۲۳۹

العروهٔ الوثقی تعلیقه فاضل، مکارم، خویی، سیستانی، نوری همدانی، شرائط الاعتکاف، م ۳۰

منهاج الصالحین سیستانی، ج۱الخاتمهٔ فی الاعتکاف، الشرط السادس ص۳۴۴

هزار و یک مسأله فقهی، ج۲ س۲۷۷ ص۸۲

تنقیح مبانی العروهٔ تبریزی، شروط الاعتکاف، م۳۰ پاورقی۱ ص۲۵۴

بهجت، جامع المسائل، ج۲، ص۴۴، فصل اول بیان اعتکاف و شروطه. استفتائات، ج۲، س۳۱۴۵.

۳۷. خویی و وحید، منهاج الصالحین، ج۲، ص۳۰۹؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج۱، ص۳۳۴.

۳۸. ؛ استفتائات جدید، ج۲، س۶۵۸.

۳۹. گلپایگانی، هدایهٔ العباد، ج۱ ، م۱۴۱۳؛

بهجت، وسیلهٔ النجاهٔ، ص۳۳۵.

۴۰. تبریزی، استفتائات جدید، ج، ۲س ۶۳۶ ، ص۱۳۷و استفتائات جدید، ج، ۱س ۷۲۸، ص ۱۵۲؛ ایت الله فاضل، جامع المسائل ج ۱ سوال ۶۱۶؛ مکارم شیرازی، استفتائات جدید، ج۲ ، س۴۹۶ ، ص۱۶۵؛ صافی، سایت معظم له، احکام اعتکاف، http://saafi.com/news/11؛ استفتائات خصوصی کتبی توسط اداره پاسخ‌گویی به مسائل دینی آستان قدس رضوی، س۳؛ امام خامنه ای، سایت، احکام اعتکاف، خروج معتکف از مسجد، استفاده از سرویس‌های بهداشتی خارج از مسجد؛ خوئی و وحید، منهاج الصالحین، ج۲،اعتکاف، م۱۰۷۲؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج۱، ۲۱۴۷، منهاج الصالحین، ج۱، شرط ششم،م۱۰۷۲؛ شبیری زنجانی، سایت، استفتائات منتخب، س۶۵۵؛ نوری، سایت، http://www.noorihamedani.com/en/articles/view/1825؛

خارج شدن برای وضوی مستحبی

سوال: خارج شدن از محلّ اعتکاف برای وضوی مستحبّی چه حکمی دارد؟

اگر امکان وضو گرفتن در داخل مسجد نباشد، مانع ندارد لکن خروج به مقدار ضرورت و نیاز باشد. (امام خامنه ای، آیات عظام مکارم، فاضل،)

اگر ضرورت عرفی نباشد، بنابر احتیاط واجب جایز نیست. (آیات عظام سیستانی، وحید، خوئی،تبریزی)

جایز نیست. (آیت الله شبیری زنجانی) [۴۱]

۸. شرکت در درس یا امتحان

س: آیا معتکف برای شرکت در دروس دبیرستان یا دانشگاه یا حوزه می‌تواند از محلّ اعتکاف خارج گردد؟

نمی تواند خارج شود مگر اینکه خروج برای درس ضرورت عرفی بشمار آید، البته نباید خروج به حدّی باشد که صورت اعتکاف از بین رود. (حضرت امام، امام خامنه ای، آیات عظام سیستانی، مکارم، نوری، شبیری زنجانی، وحید خراسانی)

نمی‌تواند. (آیات عظام فاضل لنکرانی و صافی گلپایگانی)

بعید نیست شرکت در درس از موارد حاجت عرفیه و ضرورت عرفیه باشد و خروج برای آن به مقدار ضرورت، جائز است. (آیت الله اراکی)[۴۲]

۹. شرکت در امتحان[۴۳]

اگر شرکت در امتحان ضرورت عرفی دارد مانعی ندارد مانند اینکه امتحانی باشد که برای انسان سرنوشت ساز باشد.ولی خروج از مسجد نباید به حدی برسد که صورت اعتکاف محو شود. (امام خامنه ای، آیات عظام سیستانی، خوئی، وحید، مکارم)

خروج از محل اعتکاف برای امتحان مهم، ضرورت عرفیه به حساب آمده و مانعی ندارد. (آیت‌الله وحید)

جایز نیست. (آیت الله صافی)

؛

۴۱. استفتاء خصوصی کتبی؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع،ج۱، م۲۱۴۷؛ وحید و خوئی و تبریزی، منهاج الصالحین، ج۲، م۱۰۷۲؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج۱، شرط ششم،م۱۰۷۲؛ شبیری زنجانی، سایت، yon.ir/z7JPX؛ امام خامنه ای، سایت، احکام اعتکاف، خروج معتکف از مسجد، استفاده از سرویس‌های بهداشتی خارج از مسجد

۴۲. استفتائات خصوصی کتبی توسط اداره پاسخ‌گویی به مسائل دینی آستان قدس رضوی، س۸ ، جامع الاحکام، ج۱، س۵۱۵، ص۱۴۴، پاسخ به سیصد مسأله موجود در سایت آیت الله صافی؛ عروه الوثقی، احکام اعتکاف، شرط هشتم، خوئی و وحید، منهاج الصالحین، ج۲، م۱۰۷۲؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج۱،م ۱۰۷۲؛ آیت الله اراکی: استفتائات، اعتکاف، س ۲، ص۵۹،

۴۳. مکارم، اعتکاف عبادتی کامل، ص۱۱۶تا۱۲۰؛ سایت معظم له، yon.ir/nv4Gu؛ استفتائات آیت الله وحید، موجود در سایت معظم له، به نشانی:yon.ir/g3i9H ، آیت الله اراکی: استفتائات، اعتکاف، س۳ ص ۵۹. آیت الله سیستانی: استفتاء خصوصی کتبی؛ امام خامنه ای، سایت، احکام اعتکاف، خروج معتکف از مسجد، شرکت در امتحان؛ صافی، سایت معظم له، http://saafi.com/news/4750؛ س۳۸. خروج برای شرکت در جلسه امتحان مثل کنکور و آزمون ها و مصاحبه های مختلف شغلی؟

۳۸. جایز نیست. س۳۸. خروج برای شرکت در جلسه امتحان مثل کنکور و آزمون ها و مصاحبه های مختلف شغلی؟۳۸. جایز نیست.؛ عروه الوثقی، احکام اعتکاف، شرط هشتم، خوئی و وحید، منهاج الصالحین، ج۲، م۱۰۷۲؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج۱،م ۱۰۷۲؛

اگر شرکت در جلسه امتحان برایش لازم و ضروری است، می‌تواند از مسجد خارج شود ولی در صورتی که توقّفش بیرون مسجد زیاد طول بکشد به حدّی که صورت اعتکاف به هم بخورد، اعتکاف خود به خود باطل می‌شود. (آیت الله شبیری زنجانی)

در صورتی که وقت امتحان منحصر باشد و وقت دیگری نداشته باشد خروج مانعی ندارد به شرط آنکه اقتصار کند به اقلّ مسافت، و اقرب طرق ، و اقلّ ازمنهٔ امکان، به طوری که بیش از مقدار ضرورت ، خارج مسجد مکث نکند و زیر سقف ننشیند و راه نرود حتی الامکان و پس از قضای ضرورت فوراً برگردد. (آیت الله اراکی)

سوال: در فرض جواز خروج معتکف مانند امتحان چه مدت زمانی را می تواند بیرون از مسجد بماند؟[۴۴]

خروج و توقف در خارج مسجد باید به مقدار ضرورت و حاجت باشد و در همین صورت نیز، اگر خروج طولانی شود به گونه ای که صورت اعتکاف از بین برود، اعتکاف باطل است. (حضرت امام، امام خامنه ای، آیات عظام سیستانی ، فاضل، خوئی، مکارم، نوری، وحید، خوئی، صافی، گلپایگانی، اراکی، بهجت، تبریزی)

مدت زمان به ساعت برای خروج مانند امتحان:

به مقدار محدود که منافات با صدق اعتکاف نداشته باشد(برای یک یا دو ساعت اشکالی ندارد)، مانعی ندارد. (امام خامنه ای، آیات عظام سیستانی، مکارم)[۴۵]

حکم رعایت نزدیک‌ترین راه

معتکف نباید بیش از مقدار حاجت و ضرورت بیرون مسجد بماند، بر این اساس سؤال ذیل مطرح می‌گردد:

پرسش: آیا مراعات نزدیکترین مسیر در هنگام خروج از محل اعتکاف واجب است؟

احتیاط واجب است. (حضرت امام، امام خامنه ای، آیات عظام وحید خراسانی، گلپایگانی، صافی ، سیستانی، اراکی، فاضل، نوری همدانی)

بلی، باید نزدیکترین مسیر را برگزیند. (آیت الله بهجت)

انتخاب نزدیک‌ترین راه واجب نیست مگر آنکه اختلاف دو راه بسیار زیاد باشد. (آیت الله مکارم شیرازی)

احتیاط مستحب است. (آیات عظام خوئی، تبریزی) [۴۶]

---

۴۴. عروه الوثقی، احکام اعتکاف، م۳۶و۳۵؛ خوئی و حید و تبریزی، منهاج الصالحین، الخاتمه فی الاعتکاف، م۱۰۷۲، السادس؛ صافی، هدایه العباد، ج۱،م۱۴۱۵؛ بهجت، وسیله النجاه، ج۱، م۱۱۹۴؛ امام خامنه ای، سایت، احکام اعتکاف، خروج معتکف از مسجد، شرکت در امتحان؛

۴۵. سیستانی، توضیح المسائل جامع، م۲۱۴۷، پاورقی؛ مکارم، سایت معظم له،yon.ir/nv4Gu ؛ امام خامنه ای، استفتائات خصوصی، شماره استفتاء 644467 :تاریخ استفتاء: ۲۷/۰۱/۱۳۹۵؛

۴۶. تحریر الوسیلة، ج۱، خاتمۀ فی الاعتکاف، القول فی شروطه، م ۹ ؛ الاحکام الواضحۀ، فاضل، الاعتکاف، الشرط السادس ،؛ هدایۀ العباد، گلپایگانی، ج۱، الاعتکاف، شروط الاعتکاف، م ۱۴۱۳ ؛ هدایۀ العباد، صافی گلپایگانی، ج۱، الاعتکاف، شروط الاعتکاف، م ۱۴۱۲ ؛ وسیلۀ النجاۀ، بهجت، شرائط صحۀ الاعتکاف، م ۱۲۰۳،زبدۀ الاحکام اراکی، الاعتکاف، شروطه، م ۲ ص۱۵۲، امام خامنه ای، سایت ، احکام اعتکاف، خروج معتکف از مسجد،انتخاب مسیر کوتاه در خروج اضطراری؛ تعلیقه العروۀ الوثقی مکارم، نوری همدانی، ج۲ ، شروط الاعتکاف، م ۳۵ ؛ منهاج الصالحین، خوئی، تبریزی، وحید، سیستانی ج۱ الخاتمۀ فی الاعتکاف، الشرط السادس؛

برای مقدار خروج از مسجد، ضرورت باید رعایت شود نزدیکی و دوری باعث فرق نیست و اگر مقدار زمان در نزدیک و دور مساوی باشد شخص در انتخاب مخیّر است والّا هر کدام که مستلزم مکث کمتر در خارج مسجد گردد لازم است انتخاب شود.(آیت الله شبیری زنجانی)[۴۷]

حکم توقف و مکث در بین راه

واجب است به مقدار ضرورت مکث کند.[۴۸]

حکم نشستن در زیر سایه

معتکف در خارج از مسجد، در صورت امکان نباید زیر سایه (خوئی، وحید، تبریزی: بنابراحتیاط واجب)بنشیند، لذا نشستن زیر سایه در خارج از محلّ اعتکاف، اگر قضاء حاجت و رفع نیاز متوقف بر نشستن باشد، اشکال ندارد. (مراجع عظام تقلید)[۴۹]

در خارج از مسجد، در صورت امکان، نباید در روز، زیر سایه بنشیند؛ ولی اگر انجام آن کار، جز با نشستن معتکف زیر سایه انجام نمی‌شود، اشکال ندارد و بنابر احتیاط واجب بعد از انجام آن کار و رفع نیاز نباید بنشیند؛ مگر آنکه ضرورتی پیش آید (آیت الله سیستانی)

آیا معتکف می تواند در موارد جواز خروج از مسجد هنگام رفتن یا برگشتن بر روی صندلی اتوبوس بنشیند؟ ج: به تناسب حکم و موضوع به نظر می‌رسد که جلوسی که نهی شده، برای این است که انسان زود برگردد و لذا نشستن مذکور، مانعی ندارد(آیت الله شبیری زنجانی)

خروج طولانی

هرگاه بنابر ضرورتی از مسجد خارج شد و خروجش طولانی گردد، به‌گونه‌ای‌که صورت اعتکاف از بین برود، اعتکافش باطل می‌شود (مراجع عظام تقلید).[۵۰]

۴۷. شبیری زنجانی، سایت، کتابخانه، استفتائات، اعتکاف، خروج از مسجد

۴۸. عروه الوثقی، احکام اعتکاف، م۳۵؛ بهجت، وسیله النجاه، ج۱، م۱۲۰۳؛ صافی، هدایه العباد، ج۱، م۱۴۱۲؛ خوئی ووحیدو تبریزی، الخاتمه فی الاعتکاف، م۱۰۷۲، السادس؛

۴۹ . امام خامنه ای، سایت ، احکام اعتکاف، خروج معتکف از مسجد،انتخاب مسیر کوتاه در خروج اضطراری؛ عروه الوثقی، احکام اعتکاف، م۳۵؛ بهجت، وسیله النجاه، ج۱، م۱۲۰۳؛ صافی، هدایه العباد، ج۱، م۱۴۱۲؛ خوئی ووحیدو تبریزی، الخاتمه فی الاعتکاف، م۱۰۷۲، السادس؛ شبیری زنجانی، سایت، کتابخانه، استفتائات، اعتکاف، خروج از مسجد؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج۱، م۲۱۵۱؛

۵۰. العروة الوثقی، ج۲، ص۸۵. م۳۶ ؛ استفتائات آیت الله بهجت، ج۲، ص۴۴۵؛ خوئی و وحید و تبریزی، منهاج الصالحین، الخاتمه فی الاعتکاف، بعد از م۱۰۷۲، السادس،؛ صافی، هدایه العباد، ج۱، م۱۴۱۵؛

فصل سوم:

احکام اعتکاف

۱. نذر روزه در سفر

مسافر در سفر نمی‌تواند روزه بگیرد؛ مگر اینکه نذر روزه مستحبی در سفر، در وطن خود کرده باشد و این نذر هم باید نذر شرعی باشد؛ یعنی تمام شرایط نذر که ازآن‌جمله صیغهٔ نذر است را دارا باشد.

پرسش: آیا در سفر می‌توان نذر روزه مستحبی کرد؟

نذر روزه مستحبی در حال سفر بنابر احتیاط واجب صحیح نیست. (امام خامنه ای، آیات عظام صافی، اراکی)

نذر روزه مستحبی در سفر جایز نیست؛ بلکه باید در حضر یا همان وطن خود باشد. (آیات عظام فاضل، نوری همدانی)

اشکال دارد؛ ولی اگر نذر کرد، احتیاط آن است که به نذر خود عمل کند. (آیت‌الله مکارم)

نذر روزه مستحبی در سفر جایز است. (آیات عظام سیستانی، تبریزی، زنجانی)[۵۱]

تذکّر: مسافری که با نذر روزه گرفته است، نمازش شکسته است.

۲. اذن شوهر، والدین، در اعتکاف؛

اجازهٔ پدر و مادر

پرسش: آیا فرزند باید برای اعتکاف از والدین خود اجازه بگیرد حتی اگر معتکف شدن او موجب اذیت و آزار و یا زحمت آنان نباشد؟

در صورتی که اعتکاف موجب آزار و اذیّت والدین باشد ،اعتکاف باطل است و اگر موجب اذیّت آنان نباشد احتیاط مستحب است اجازه بگیرد. (حضرت امام، آیات عظام گلپایگانی، تبریزی، خوئی، وحید خراسانی، مکارم شیرازی، فاضل لنکرانی، نوری همدانی، بهجت)[۵۲]

---

[۵۱]. سیستانی، رسالهٔ جوان، ص۲۰۷، درس۶۳؛ زنجانی، توضیح‌المسائل مراجع، ذیل م۱۷۱۷. مسائل جدید، ج۶ ، ص؛ خوئی، صراط النجاة، ج۶، س ۱۶۲۰؛ مکارم، اعتکاف عبادتی کامل؛ امام خامنه ای، سایت، احکام اعتکاف، اعتکاف مسافر؛ صافی؛ جامع الاحکام، ج۱، ص۱۴۴، س۵۱۶؛ اراکی،استفتائات، ص۱۵۸، مبحث نذر و عهد، س۱۰؛ توضیح‌المسائل مراجع، م۱۷۱۷؛ فاضل، جامع المسائل، ج۱، س۵۸۴؛ نوری همدانی، استفتائات، ج۱، س231؛

۵۲ – هدایهٔ العباد گلپایگانی، ج۱، شروط الاعتکاف، م ۱۴۰۳، الشرط السادس (علی الاحوط نعم مع النهی و الایذاء من مخالفته فالاقوی البطلان.عروه الوثقی حاشیه شرط هفتم،)

الاحکام الواضحهٔ فاضل لنکرانی، الاعتکاف، الشرط الخامس، ص۲۶۹

العروهٔ الوثقی تعلیقه مکارم، فاضل، گلپایگانی، نوری همدانی، خویی، سیستانی، ج۲، کتاب الاعتکاف، الشرط السابع

منهاج الصالحین، خوئی، تبریزی، وحید، سیستانی، ج۱ الخاتمهٔ فی الاعتکاف، الشرط الخامس

تحریر الوسیلهٔ، ج۱ ، خاتمه فی الاعتکاف، فی شروط الاعتکاف، الشرط السادس

وسیلهٔ النجاهٔ بهجت، شرائط صحهٔ الاعتکاف، الشرط السادس، م ۱۱۹۳ ص۳۳۲ ، استفتائات، ج۲، بهجت ص۴۴۲، س۳۱۳۶.

اگر اعتکاف باعث اذیّت والدین باشد و این اذیّت، از روی دلسوزی آنان باشد، چنین اعتکافی باطل است. (آیت الله سیستانی)[۵۳]

در صورت عدم ایذاء[۵۴] اجازه والدین شرط نیست، بلی احتیاط خوب است.

اگر فرزند بداند که پدر یا مادر، از انجام اعتکاف به جهت مهربانی و شفقت بر فرزند اذیت می شوند و یا اگر پدر یا مادر از انجام اعتکاف نهی کنند و مخالفت با آنان سبب اذیت و آزارشان می شود، اعتکاف باطل می‌گردد. (آیت الله صافی گلپایگانی) [۵۵]

اجازۀ شوهر

پرسش: آیا اذن شوهر در اعتکاف زن لازم است؟

الف: اعتکاف منافات با حق شوهر دارد:

پاسخ: در صورتی که اعتکاف زن بدون اجازه شوهرش موجب از بین رفتن حق شوهر[۵۶] باشد:

۱: بنابر احتیاط واجب لازم است. (حضرت امام، امام خامنه ای)

۲: اجازه شوهر لازم است. (آیات عظام خوئی، تبریزی، وحید خراسانی، صافی گلپایگانی، گلپایگانی، بهجت، فاضل لنکرانی، مکارم شیرازی، نوری همدانی)

۳: زمانی که مکث زن در مسجد حرام باشد مثل موردی که زن بدون اجازه از منزل خارج شده باشد، اعتکاف باطل است و در صورتی که مکثِ زن در مسجد حرام نباشد ولی اعتکاف منافی با حق شوهر باشد، صحّت اعتکافش در صورتی که بدون اجازۀ شوهرش باشد، محل اشکال است. (آیت‌الله سیستانی)[۵۷]

ب: اگر اعتکاف منافی با حق شوهر نباشد:

اجازه شوهر لازم نیست هر چند احتیاط مستحب اجازه گرفتن است. (آیات عظام حضرت امام، سیستانی، گلپایگانی، صافی گلپایگانی، فاضل، نوری، خوئی)

بنابر احتیاط واجب اجازه شوهر لازم است. (آیات عظام مکارم، تبریزی، اراکی، بهجت)[۵۸]

---

۵۳. سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج۱، م۲۱۴۵.

۵۴. ایذاء: اذیّت و آزار رساندن.

۵۵ . هدایة العباد، صافی گلپایگانی، ج۱، شروط الاعتکاف، م ۱۴۰۲، الشرط السادس، ص۲۳۷ و استفتائات پیرامون اعتکاف، س ۲۴ ، ص۲۳؛

۵۶. حق شوهر بر زن در دو مورد است: ۱- حق استمتاع و استفاده جنسی در هر وقتی که شوهر درخواست نماید. ۲- حق اجازه گرفتن از شوهر برای خروج از منزل، لذا همسر دائمی باید برای خروج از منزل از شوهر اجازه بگیرد.

۵۷ . منهاج الصالحین سیستانی، ج۱، الخاتمة فی‌الاعتکاف، الشرط الخامس،ص۳۴۳ و العروة الوثقی، تعلیقه سیستانی، ج۲، کتاب الاعتکاف، شرائط الصحة، الشرط السابع، پاورقی ۱۵ ص۴۸۲؛ امام خامنه ای، سایت، احکام اعتکاف، معتکف شدن زنان؛

۵۸. تحریر الوسیلة، مرحوم امام، ج۱، فی شروط الاعتکاف، الشرط السادس

نکته ۱: شایان ذکر است که برخی از مراجع علی رغم اینکه در این مساله(اعتکاف منافات با حق شوهر نداشته باشد) اجازه شوهر را برای صحت اعتکاف شرط نمی دانستند، ولی نسبت به صحت روزه اش(مستحب،قضا و ...) باید طبق نظر مرجعش عمل نماید؛ به عنوان مثال مراجعی که در روزه مستحب اذن شوهر را شرط می دانند بدون اذن روزه صحیح نیست و در فرضی که روزه صحیح نباشد اعتکاف هم باطل است.

نکته۲: یکی از موارد عدم منافات با حق شوهر این است که خانم برای خروج از منزل شرعا مجاز باشد بنابراین اگر بدون اذن از خانه خارج شود و شرعا هم این خروج مجاز نباشد، در این صورت اعتکافش با حق شوهر منافات دارد که تفصیلش گذشت.

وسیلۀ النجاۀ بهجت، شرائط صحۀ الاعتکاف، الشرط السادس، م ۱۱۹۳ ، ص۳۳۲

هدایۀ العباد، صافی ج۱، شروط الاعتکاف، م ۱۴۰۲، الشرط السادس

هدایۀ العباد گلپایگانی، ج۱، شروط الاعتکاف، م ۱۴۰۳، الشرط السادس

الاحکام الواضحۀ، فاضل، الاعتکاف، الشرط الخامس، ص۲۶۹ و

العروۀ الوثقی، تعلیقه مکارم، فاضل، گلپایگانی، اراکی، نوری همدانی، خویی، سیستانی، ج۲، کتاب الاعتکاف، الشرط السابع .زبدۀ الاحکام اراکی، الاعتکاف، شروطه، الشرط السادس، ص۱۵۲.

منهاج الصالحین خوئی، تبریزی، وحید، سیستانی، ج۱، الخاتمۀ فی الاعتکاف، الشرط الخامس.

منهاج الصالحین سیستانی، ج۱، الخاتمۀ فیالاعتکاف، الشرط الخامس،ص۳۴۳ و العروۀ الوثقی، تعلیقه سیستانی، ج۲، کتاب الاعتکاف، شرائط الصحۀ، الشرط السابع، پاورقی ۱۵ ص۴۸۲.

فصل چهارم:

محرّمات اعتکاف

محرّمات اعتکاف عبارتند از:

۱.آمیزش با همسر

۲.استمناء

۳.بوییدن عطریّات و بوهای خوش

۴.خرید و فروش

۵.جدال و مجادله

تفصیل احکام هر مورد در ذیل مطرح می‌گردد.

نکته:

مواردی که در تفصیل ذیل حرمت آنها به فتوا ذکر شده است مراد در اعتکاف واجب معین، است و در اعتکاف غیر واجب معین، جماع به فتوا و سایر محرمات به احتیاط واجب حرام است. (آیات عظام سیستانی و وحید)

مواردی که در تفصیل ذیل حرمت آنها به فتوا ذکر شده است مراد در اعتکاف واجب معین، است و در اعتکاف غیر واجب معین، به احتیاط واجب حرام است. (آیات عظام خوئی، تبریزی)[۵۹]

۱. آمیزش

جماع و آمیزش با همسر (از جلو یا پشت) در حال اعتکاف جایز نیست هر چند موجب انزال و خروج منی نشود.(مراجع عظام تقلید)[۶۰]

۲.استمناء

معتکف بنابر احتیاط واجب، باید از استمناء (هر چند به صورت حلال مانند استمناء به وسیله همسر) اجتناب نماید. (حضرت امام، امام خامنه ای، آیات عظام سیستانی، مکارم، خوئی، فاضل، نوری، گلپایگانی، اراکی، صافی، بهجت، وحید، تبریزی).[۶۱]

۵۹. سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج۱، م۲۱۵۴، خوئی و وحید، منهاج الصالحین، ج۲، م۱۰۸۰؛ تبریزی، منهاج الصالحین، ج۲، م۱۰۸۰؛

۶۰ . العروة الوثقی، ج۲، فی احکام الاعتکاف، مورد الاول. مقام معظم رهبری احکام اعتکاف سوال۴۹،منهاج الصالحین، خاتمه فی الاعتکاف،مساله ۱۰۷۸ هدایه العباد، ج ۱ شروط اعتکاف، م ۱۴۱۷؛وسیله النجات، احکام اعتکاف، م ۱۲۰۸؛ شبیری زنجانی، سایت معظم له،yon.ir/pHkH3 ؛ پیشین. مقام معظم رهبری احکام اعتکاف سوال۴۹،

۶۱. العروۀ الوثقی، ج۲، احکام اعتکاف، الثانی، استمناء. امام خامنه ای، سایت، احکام اعتکاف، محرمات اعتکاف؛ صافی، هدایه العباد، ج۱،م۱۴۱۸؛ بهجت، وسیله النجاه، ج۱،م۱۲۰۸؛ خوئی و وحید، منهاج الصالحین، ج۲، م۱۰۷۸؛ شبیری زنجانی، سایت،yon.ir/pHkH3 ؛ تبریزی، منهاج الصالحین، ج۱، م۱۰۷۸؛

۳. بوییدن بوی خوش[۶۲]

الف: حکم بوییدن بوی خوش با تلذذ:[۶۳]

حرام است. (حضرت امام، امام خامنه ای، آیات عظام صافی، مکارم، بهجت، سیستانی، فاضل، نوری، خوئی، تبریزی، وحید)

استشمام آنچه که بوی خوش آن چشم گیر است، حرام است.؛ مانند مشک و عنبر و همچنین گیاهان خوشبو (آیت الله شبیری زنجانی)

ب: حکم بوییدن بوی خوش بدون تلذذ:[۶۴]

۱. گیاهان:

اشکال ندارد.(حضرت امام، آیات عظام خوئی، وحید، صافی، نوری، سیستانی، بهجت)

به احتیاط واجب حرام است.(آیت الله فاضل)

استشمام آنچه که بوی خوش آن چشم گیر است، حرام است، مانند مشک و عنبر و همچنین گیاهان خوشبو (آیت الله شبیری زنجانی)

۲. غیر گیاهان

حرام است.(آیات عظام مکارم، سیستانی، نوری)

اشکالی ندارد.(حضرت امام،آیات عظام صافی،بهجت، خوئی)

به احتیاط واجب حرام است.(آیات عظام فاضل، تبریزی)

استشمام آنچه که بوی خوش آن چشم گیر است، حرام است.؛ مانند مشک و عنبر (آیت الله شبیری زنجانی)[۶۵]

بوئیدن فاقد حس شامه

بوئیدن بوی خوش برای کسی که حس شامه ندارد، (مانند فرد سرماخورده ای که به هیچ وجه بوها را احساس نمی کند.) چه حکمی دارد؟

اشکالی ندارد.(حضرت امام، امام خامنه ای؛ آیا ت عظام مکارم، خوئی، گلپایگانی، فاضل، سیستانی، نوری، وحید، بهجت، صافی، شبیری)[٦٦]

---

۶۲. شایان ذکر است فتاوای آیات عظام سیستانی، خوئی، وحید، تبریزی نسبت به تفصیل بین واجب معین یا غیر معین درابتدای محرمات گذشت.

۶۳. تفاوتی بین گیاهان و غیر گیاهان در این مورد نیست.

۶۴. بدون تلذذ یعنی به انگیزه ای غیر از لذت بردن مانند اینکه عطری را برای امتحان یا دواء ببوید.

۶۵العروة الوثقی، ج۲، احکام اعتکاف، الثالث، بوی خوش. امام خامنه ای، سایت، احکام اعتکاف، محرمات اعتکاف؛ صافی، هدایه العباد، ج۱،م۱۴۱۹؛ بهجت، وسیله النجاه، ج۱،م۱۲۰۸؛ خوئی و وحید، منهاج الصالحین، ج۲، م۱۰۷۸؛ شبیری زنجانی، سایت، کتابخانه، استفتائات، اعتکاف، yon.ir/pHkH3؛ تبریزی، منهاج الصالحین، ج۱، م۱۰۷۸؛ فاضل، احکام واضحه، ج۱، م۱۱۰۹؛ وحید، توضیح المسائل،۱۷۶۴؛ مکارم، اعتکاف عبادتی کامل، ص۹۰.؛

۶۶. العروة الوثقی، ج۲، احکام اعتکاف، الثالث، بوی خوش. صافی، هدایه العباد، ج۱،م۱۴۱۹؛ بهجت، وسیله النجاه، ج۱،م۱۲۰۸؛ خوئی و وحید، منهاج الصالحین، ج۲، م۱۰۷۸؛ شبیری زنجانی، سایت، کتابخانه، استفتائات، اعتکاف، yon.ir/pHkH3؛ تبریزی، منهاج الصالحین، ج۱، م۱۰۷۸؛ فاضل، احکام واضحه، ج۱، م۱۱۰۹؛ وحید، توضیح المسائل،۱۷۶۴؛ مکارم، سایت، استفتائات، اعتکاف، محرمات اعتکاف، بوی خوش، https://makarem.ir/main.aspx?typeinfo=21&lid=0&catid=44968&mid=256554؛ شبیری زنجانی، سایت، کتابخانه، استفتائات، اعتکاف، yon.ir/pHkH3؛ امام خامنه ای، سایت، احکام اعتکاف، محرمات اعتکاف؛

استشمام بوی عطر درمساجد:

سوال: در مساجد معمولاً غیر معتکفین عطر می‌زنند و گریزی از آن نیست، وظیفه معتکف چیست؟

در مواردی که موجب استشمام بوی خوش نشود مانع ندارد و اگر بودن در ان مکان مستلزم بوییدن بوی خوش است باید آنجا را ترک کند. (امام خامنه ای)

استشمام بوی عطر آنان جایز نیست ولی احساس بوی عطر مانعی ندارد. (آیات عظام شبیری زنجانی، سیستانی)

استشمام عمدی نکند. (آیات عظام مکارم، وحید، صافی گلپایگانی)

بوییدن عطر و مواد خوشبو عمداً بر معتکف حرام است و از هر چه هم سبب آن می‌شود اختیاراً، باید اجتناب کند. (آیت الله بهجت)

باید از رسیدن به بینی جلوگیری کند. (آیت الله فاضل لنکرانی)

اگر امکان دارد فاصله گرفته شود و استشمام نکند. (آیت الله نوری همدانی) [۶۷]

استفاده از مواد شوینده یا خمیردندان معطر

سوال: آیا معتکف می‌تواند از مواد شوینده معطّر و خوشبو از جمله صابون مایع یا جامد، شامپو، خمیر دندان (با قید خوشبو بودن) استفاده نماید؟

در مواردی که موجب استشمام بوی خوش نشود مانع ندارد. (آیت الله خامنه‌ای)

معتکف می‌تواند از مواد شوینده معطّر و خوشبو از جمله صابون مایع یا جامد، شامپو، خمیر دندان خوشبو استفاده نماید. (آیت الله سیستانی)

در صورتی که عرفاً جزء عطریّات محسوب نشود مانعی ندارد، ولی بهتر پرهیز از آن است.(آیت الله مکارم شیرازی)

می تواند ولی اگر بوی خوش آن چشم گیر باشد نباید استشمام کند. (آیت الله شبیری زنجانی)

احتیاط واجب است که ترک کند. (آیات عظام وحید، صافی گلپایگانی)

بوییدن عطر و مواد خوشبو عمداً بر معتکف حرام است و از هر چه هم سبب آن می‌شود اختیاراً باید اجتناب کند. (آیت الله بهجت)

اگر صدق بوی خوش و استعمال عطر کند حرام است و بنابر احتیاط واجب موجب بطلان اعتکاف می‌شود. (آیت الله فاضل لنکرانی) [۶۸]

---

۶۷. استفتائات خصوصی کتبی، اعتکاف عبادتی کامل، ص۱۲۳، س۷۵؛ امام خامنه ای، سایت، احکام اعتکاف، مبطلات و محرمات اعتکاف، ترک محل خوشبو؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، م۲۱۵۵؛ شبیری، سایت، کتابخانه، استفتائات، احکام اعتکاف، استشمام بوی عطر؛

۶۸. شبیری زنجانی، سایت، کتابخانه، استفتائات، احکام اعتکاف، محرمات اعتکاف، yon.ir/pHkH3؛ ایت الله سیستانی، توضیح المسائل جامع، ۲۱۵۵؛ استفتائات خصوصی از دفاتر مراجع؛ مکارم، سایت، استفتائات، اعتکاف، محرمات اعتکاف، بوی خوش، https://makarem.ir/main.aspx?typeinfo=21&lid=0&catid=44968&mid=256550؛ امام خامنه ای، سایت، احکام اعتکاف، مبطلات و محرمات اعتکاف، بوی خوش خمیر دندان؛

۴. خرید و فروش، تجارات دیگر[۶۹]

الف: خرید و فروش:

درصورت عدم ضرورت، حرام است.(مراجع عظام تقلید)

ب: تجارات دیگر(مانند اجاره، صلح و...):

درصورت عدم ضرورت، بنابر احتیاط واجب بر معتکف حرام است. (مراجع عظام تقلید) [۷۰]

اشتغال به کارهای مباح دنیوی چه حکمی دارد؟

اشتغال به کارهای مباح دنیوی، مثل خیّاطی و بافندگی و مانند آن، اشکالی ندارد؛ هرچند ترک آن جز در موارد اضطرار، مطابق با احتیاط است. (مراجع عظام تقلید غیر از آیت الله مکارم) [۷۱]

پرداختن به امور دنیوی و مطالعات برای معتکف جایز است؛ ولی اشتغال به این امور در تمام وقت اعتکاف مشکل است و شاید با مفهوم اعتکاف از منظر اهل شرع منافات داشته باشد.(آیت الله مکارم)[۷۲]

حکم خرید و فروش غیرحضوری مانند تلفن همراه

چنانچه ضرورت نداشته باشد، جائز نیست.(امام خامنه ای، آیات عظام سیستانی، فاضل لنکرانی، مکارم شیرازی، نوری همدانی)

اشکال دارد. (آیات عظام وحید خراسانی، صافی گلپایگانی) [۷۳]

۵. جدال **(ممارات و مجادله کردن)** [۷۴]

جدال بر سر مسائل دنیوی یا دینی به قصد غلبه‌کردن بر طرف مقابل و اظهار فضیلت، حرام است؛ امّا به نیت روشن شدن حقیقت و برطرف‌کردن خطا و اشتباه طرف مقابل، نه تنها اشکالی ندارد، بلکه از بهترین عبادات است. بنابراین ملاک قصد و نیّت معتکف است؛ زیرا که هرکس در گروی نیّات خویش است. (مراجع عظام تقلید)[۷۵]

---

۶۹. شایان ذکر است فتاوای آیات عظام سیستانی، خوئی، وحید، تبریزی نسبت به تفصیل بین واجب معین یا غیر معین درابتدای محرمات گذشت.

۷۰. العروۀ الوثقی، ج۲،احکام اعتکاف، محرمات الاعتکاف،الرابع؛ صافی، هدایه العباد، ج۱، مساله ۱۴۲۰؛ خوئی، وحید خراسانی، تبریزی، منهاج الصالحین، مساله۱۰۷۸؛ بهجت وسیله النجاۀ، مساله۱۲۰۸؛ امام خامنه ای، سایت، احکام اعتکاف، مبطلات و محرمات اعتکاف، خرید و فروش؛ شبیری زنجانی، سایت، کتابخانه، استفتائات، احکام اعتکاف، محرمات اعتکاف، yon.ir/pHkH3؛

۷۱. العروۀ الوثقی، ج۲،احکام اعتکاف، محرمات الاعتکاف،الرابع؛ صافی، هدایه العباد، ج۱، مساله ۱۴۲۰؛ خوئی، وحید خراسانی، تبریزی، منهاج الصالحین، مساله۱۰۷۸؛ بهجت وسیله النجاۀ، مساله۱۲۰۸؛ مقام معظم رهبری احکام اعتکاف سوال۴۹،و۵۷؛ شبیری زنجانی، سایت، کتابخانه، استفتائات، احکام اعتکاف، محرمات اعتکاف، yon.ir/pHkH3؛

۷۲. اعتکاف عبادتی کامل، احکام محرمات اعتکاف، ص۹۲، س۷۷؛

۷۳. استفتائات خصوصی کتبی

۷۴. شایان ذکر است فتاوای آیات عظام سیستانی، خوئی، وحید، تبریزی نسبت به تفصیل بین واجب معین یا غیر معین درابتدای محرمات گذشت.

۷۵. العروۀ الوثقی، ج۲، فی احکام الاعتکاف، مورد الخامس؛ امام خامنه ای، سایت، احکام اعتکاف، مبطلات و محرمات اعتکاف؛ هدایۀ العباد، صافی، ج۱، الاعتکاف، م ۱۴۲۱؛ بهجت، وسیله النجاه، ج۱، م۱۲۰۸؛ شبیری، سایت، کتابخانه، استفتائات، اعتکاف، محرمات اعتکاف؛ خوئی و وحید، منهاج الصالحین، ج۲، الخاتمه فی الاعتکاف، م۱۰۷۸؛

فصل پنجم:

احکام محرّمات اعتکاف

عدم فرق در محرّمات بین روز و شب

تفاوتی در محرّمات بر معتکف، بین شب و روز نیست. البته چیزهایی که انجام آن بر معتکف حرام است، به خاطر آنکه روزه را باطل می‌کند، مانند خوردن و آشامیدن و سر زیر آب کردن، فقط در روز حرام است (حضرت امام، آیات عظام خوئی، سیستانی، فاضل، مکارم، نوری، صافی، تبریزی، وحید، بهجت).[۷۶]

ارتکاب عمدی محرّمات اعتکاف

در صورت ارتکاب عمدی محرمات(با توجه به اختلاف فتوایی که در محرمات گذشت) طبق نظر اکثر مراجع عظام تقلید به فتوا یا احتیاط واجب اعتکاف باطل است.

مخالف این نظر آیات عظام شبیری زنجانی و تبریزی که ذکر می کنند در صورتی که جماع صورت گیرد اعتکاف باطل می شود و در سایر محرمات هر چند که گناه کرده ولی مبطل اعتکاف نمی باشد.[۷۷]

انجام سهوی محرّمات

در غیر از جماع باطل نمی شود.(آیات عظام سیستانی، بهجت، فاضل، شبیری زنجانی، نوری، تبریزی)

در غیر از جماع به احتیاط واجب باطل می شود.(حضرت امام، آیات عظام مکارم، صافی، خوئی، وحید، گلپایگانی)[۷۸]

---

٧٦. العروة الوثقی، ج۲،احکام اعتکاف، محرّمات الاعتکاف، م۱؛ صافی، هدایه العباد، ج۱، م۱۴۲۲؛ بهجت، وسیله النجاه، ج۱، م۱۲۰۹؛ خوئی و وحید و تبریزی، منهاج الصالحین، الخاتمه فی الاعتکاف، م۱۰۸۰؛

۷۷. سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج۱، م۲۱۵۴، خوئی و وحید، منهاج الصالحین، ج۲، م۱۰۸۰؛ تبریزی، منهاج الصالحین، ج۲، م۱۰۸۰؛ العروة الوثقی، ج۲،احکام اعتکاف، محرّمات الاعتکاف، م۳؛ هدایه العباد، ج۱، م۱۴۲۳؛ بهجت، وسیله النجاه، ج۱، م۱۲۱۰؛ خوئی و وحید و تبریزی، منهاج الصالحین، الخاتمه فی الاعتکاف، م۱۰۶۹، مورد دوم؛ تحریر الوسیلة، مرحوم امام، ج۱، القول فی احکام الاعتکاف، م ۲ ،وسیلة النجاة، بهجت، احکام الاعتکاف، م ۱۲۱۰.هدایة العباد، گلپایگانی، ج۱، الاعتکاف، م ۱۴۲۴.هدایة العباد، صافی، ج۱، الاعتکاف، م ۱۴۲۳.الاحکام الواضحة، فاضل، احکام الاعتکاف، م ۱۱۱۱ ، ص۲۷۱. تعلیقة العروة الوثقی، مکارم، خویی، اراکی، نوری همدانی، ج۲، فصل فی احکام الاعتکاف، م۳ ،منهاج الصالحین، خوئی، تبریزی، وحید، سیستانی، ج۱، فصل فی احکام الاعتکاف، م۱۰۸۰؛ شبیری زنجانی، سایت، کتابخانه، استفتائات، اعتکاف، محرمات اعتکاف؛

۷۸ . العروة الوثقی، ج۲ ، فی احکام الاعتکاف، م۴؛ صافی، هدایه العباد، ج۱، اعتکاف، م۱۴۲۳؛ خوئی و وحید، منهاج الصالحین، ج۲، ۱۰۸۱؛ فاضل، احکام واضحه، ج۱، م۱۱۱۱؛ بهجت، وسیله النجاه، ج۱، م۱۲۱۰؛ تبریزی، منهاج الصالحین، ج۱، م۱۰۸۱؛ شبیری زنجانی، سایت، کتابخانه، استفتائات، اعتکاف، محرمات اعتکاف؛